

וְנוֹקְמִיָּה כְּפֶסַח שְׁנִי, שנשחט גם על היחיד, ואף שבגמ' בפסחים (צה, א) מבואר, שאין שוחטים פסח שני על היחיד, דין זה הוא רק לכתחילה ואינו מעכב [מה שאין כן בפסח ראשון שמעכב] (חזו"א א"ח קכד פסחים צה, א, וראה שם עוד). ויש שפירש, שכל הדין שאין שוחטים את הפסח על היחיד, הוא רק במקרה שיש עוד אנשים שחייבים להביא קרבן פסח, אבל אם רק אדם אחד חייב קרבן פסח, ודאי שיכול להביאו יחידי, ולכן בפסח ראשון שכל הציבור חייבים להקריב קרבן פסח, לעולם אינו יכול להביאו יחידי, אולם בפסח שני יתכן שרק אדם אחד נטמא ולא עשה פסח ראשון, ובמקרה זה שהוא מקריב פסח יחידי בלי שותפים, הוא יכול לעשות תמורה (ח' שבט הלוי פסחים שם).

ומה שאמרו בברייתא שהוא נוהג בציבור כביחיד, הוא כדעת רבי נתן (פסחים עב, ב), שאכילה אינה מעכבת בקרבן פסח ולכן כל ישראל יוצאים בפסח אחד, ולזה אמרו שהוא נוהג בציבור, ללמדנו שדינו כקרבן ציבור שאין אכילה מעכבת בו (ריטב"א, וראה לעיל ד"ה לוקמה).

מִי דְּחִי טוֹמְאָה, הרי תנא קמא בברייתא בסמוך סובר שפסח שני אינו דוחה טומאה (רש"י), ואף שמבואר שם שרבי יהודה חולק וסובר שפסח שני דוחה טומאה, מכל מקום רבי יהודה יחיד הוא (ריטב"א). ועוד, שהרי המשנה בפסחים (צה, א) סתמה כדעת תנא קמא שפסח אינו דוחה טומאה, ולכן גם הגמ' כאן נקטה בפשיטות כדעה זו (שיח יצחק; הגהות ר"ש מדעסויא).

וּמֵאֵי שְׁנָא חֲגִיגָה דְּקָרְבִי לָהּ קָרְבַּן צִיבּוֹר, ובגמ' בחגיגה (ו, א) מבואר, שחגיגה קרבן יחיד היא, והטעם שהיא קרויה כאן קרבן ציבור, כיון שהיא יותר קרבן ציבור מפסח שני [כמסקנת הגמ' שמשנה זו מדברת על פסח שני] (תוס' חגיגה שם ד"ה קרבן).

אֵי מְשׁוּם דְּאֵתִי בְּכַנּוּפִיָּא - ברגלים (רש"י), וטעם זה נצרך רק לקרבן חגיגה, שאין דין להקריבו בכנופיא, וכל הטעם שהוא נחשב בא בכנופיא הוא משום שמקריבים אותו ברגלים, אולם בקרבן פסח, ההקרבה עצמה היא בכנופיא, שהרי הוא נשחט בשלש כיתות (שיח יצחק).

פֶּסַח נְמִי אֵתִי בְּכַנּוּפִיָּא, אולם פסח אינו קרבן ציבור ממש, ולכן אף שלמאן דאמר 'טומאה הותרה בציבור' אפשר לכתחילה להקריב בטומאה, מכל מקום קרבן פסח לכתחילה צריך להקריבו בטהרה (תוס' לעיל ו, ב ד"ה אמר). ויש שסובר, שקרבן פסח דינו כקרבן ציבור ממש, ולמאן דאמר 'טומאה הותרה בציבור', מדאורייתא אפשר לכתחילה להקריבו בטומאה (שער המלך ביאת מקדש ד, יד, בדעת התוס' במנחות טו, א ד"ה ורבי).

אֵיכָא פֶּסַח שְׁנִי דְּלֹא אֵתִי בְּכַנּוּפִיָּא, והמשנה מדברת על פסח שני (רבינו אליקים).

תְּמוּרָה שֶׁם תְּמוּרָה אַחַת הִיא, זָבַח אֵיכָא בְּכוֹר וְאֵיכָא מַעֲשֶׂר - שדיני התמורה המבוארים בברייתא, שווים בכל הקרבנות, מה שאין כן דיני הזבח המבוארים בברייתא, אינם שווים בכל הקרבנות, שהרי אינם נוהגים בכור ובמעשר (רש"י). אבל אין לפרש ששם תמורה אחת היא משום שהתמורה של כל הקרבנות נקראת 'תמורה', ואילו בזבח יש לכל קרבן שם בפני עצמו, שהרי הגמ' מזכירה דוקא בכור ומעשר, ולא את שאר הקרבנות (תוס' רבינו פרץ, וראה רבינו אליקים).

לוֹקְמָה כְּפֶסַח, ומה שאמרו בברייתא 'שהזבח נוהג בציבור כביחיד', משום שברייתא זו היא כדעת רבי נתן (פסחים עב, ב), הסובר שאכילה בקרבן פסח אינה מעכבת, ולכן כל ישראל יוצאים ידי חובתם בפסח אחד, ולזה אמרה הברייתא שקרבן פסח נוהג בציבור - שמקריבים ואינם אוכלים קרבן פסח, כביחיד - שמקריב ואוכל קרבן פסח (תוס' ישנים; תוס' רא"ש. וכע"ז כתב הריטב"א לענין פסח שני, ראה להלן ד"ה ונוקמיה).

והטעם שהגמ' מעדיפה להעמיד את הברייתא בקרבן פסח ולא באילו של אהרן, משום שהברייתא נקטה לשון 'זבח', ולשון זה נאמר בתורה רק על קרבן פסח ולא על שאר הקרבנות (תוס'). ויש שפירש, שעדיף לומר שהברייתא מדברת על קרבן פסח, כיון שלאוקימתא זו, מה שנאמר בברייתא 'שהזבח נוהג בציבור כביחיד', מתפרש על קרבן פסח עצמו [וכמבואר לעיל], אולם אם הברייתא מדברת על אילו של אהרן, בהכרח שאין כוונתה לאילו של אהרן עצמו, שהרי קרבן זה אינו בציבור כביחיד, אלא לקרבן עולה שישנו בציבור כביחיד (שיח יצחק).

קָסְבֵר אֵין שׁוֹחֲטִין פֶּסַח עַל הַיְחִיד, וכיון שלעולם יש לו לפחות שני בעלים, הרי הוא קרבן שותפין שאין בו תמורה (רש"י), אולם אין צריך שהשותפים יקדישו את קרבן הפסח ביחד, אלא אחד מהם יכול להקדיש את הקרבן לבדו, וקודם השחיטה יצטרפו אליו האחרים, והטעם שאינו יכול לעשות תמורה לפני שהצטרפו אליו אנשים נוספים, אף שבזמן זה אינו קרבן השותפין (שאלת הרש"י), משום שהבעלות לגבי תמורה תלויה במתכפר [כמבואר לעיל ג, ב], ומכיון שאין מקריבים קרבן פסח על אדם אחד, מתחילתו הוא נחשב כקרבן של שותפין (טל תורה; מנחת אברהם עמ' תיב, וראה שם שמחלק בין קרבן פסח לפרו של אהרן, ליש מפרשים לעיל ג, ב ד"ה בקופיא).

ויש מפרשים, שקודם שנמנו עליו אחרים אכן אפשר להמיר בו, אולם בהכרח שהברייתא מדברת על קרבן פסח שכבר נמנו עליו אחרים והוא עומד להקרבה, שהרי רק בשעה זו הוא דוחה שבת וטומאה, ובשעה זו הרי הוא כבר קרבן של שותפים ואי אפשר להמיר בו (חזו"א תמורה לה, יב; הערות הגר"ש אלישיב, וראה שם שהעירו על זה מדברי התוס' ד"ה נוקמה).